

Gemeente
Drechterland

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	De Wouden II (Ooms), Westwoud, gemeente Drechterland
Adviesnummer	23114
Opsteller(s)	S. Veenstra (Archeoloog) & C.M. Soonius (Senior KNA-Archeoloog)
Datum	13-07-2023

Advies	IVO – Proefsleuven. (kosten initiatiefnemer)
	Dubbelbestemmingen Waarde-Archeologie opnemen in eventueel nieuw bestemmings- of omgevingsplan. In ieder geval tot na uitvoering onderzoek.
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen.
	C.M. Soonius (senior archeoloog) 06-25272867

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Drechterland (contactpersoon: Edwin Sauer) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot woningbouw ten noorden van de Dr. Wijtemalaan 31a in Westwoud, gemeente Drechterland (afb. 1a). Het staat in de planning om ter hoogte van het plangebied De Wouden II 51 woningen te bouwen.

Het plangebied heeft een omvang van ca. 1,8 ha. De exacte bodemingrepen zijn nog niet bekend.

De voorgenomen ontwikkeling is onderdeel van drie door de gemeente Westwoud voorgestelde bouwinitiatieven (afb. 1b). De drie voorgestelde bouwlocaties zijn:

1. De Wouden II
2. NeroZero
3. Het Manegeterrein

Voor het plan NeroZero is op 05-07-2023 een archeologische QuickScan opgesteld.¹

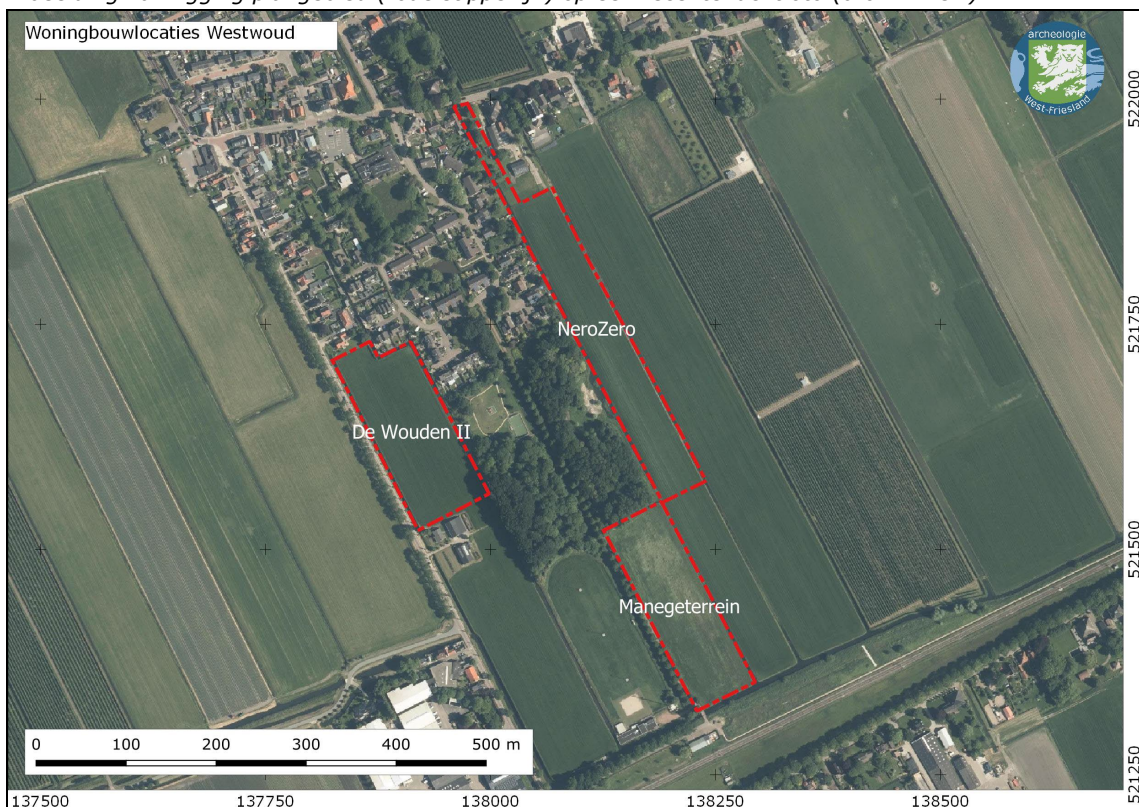
Voor het plan Manegeterrein is op 13-07-2023 een archeologische QuickScan opgesteld.²

¹ Soonius & de Groot 2023.

² Veenstra & Soonius 2023.

Afbeelding 1a. Ligging plangebied (rode stippellijn) op een recente luchtfoto (bron: PDOK)

Afbeelding 1b. Overzicht van de voorgestelde bouwinitiatieven op een recente luchtfoto (bron: PDOK).

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

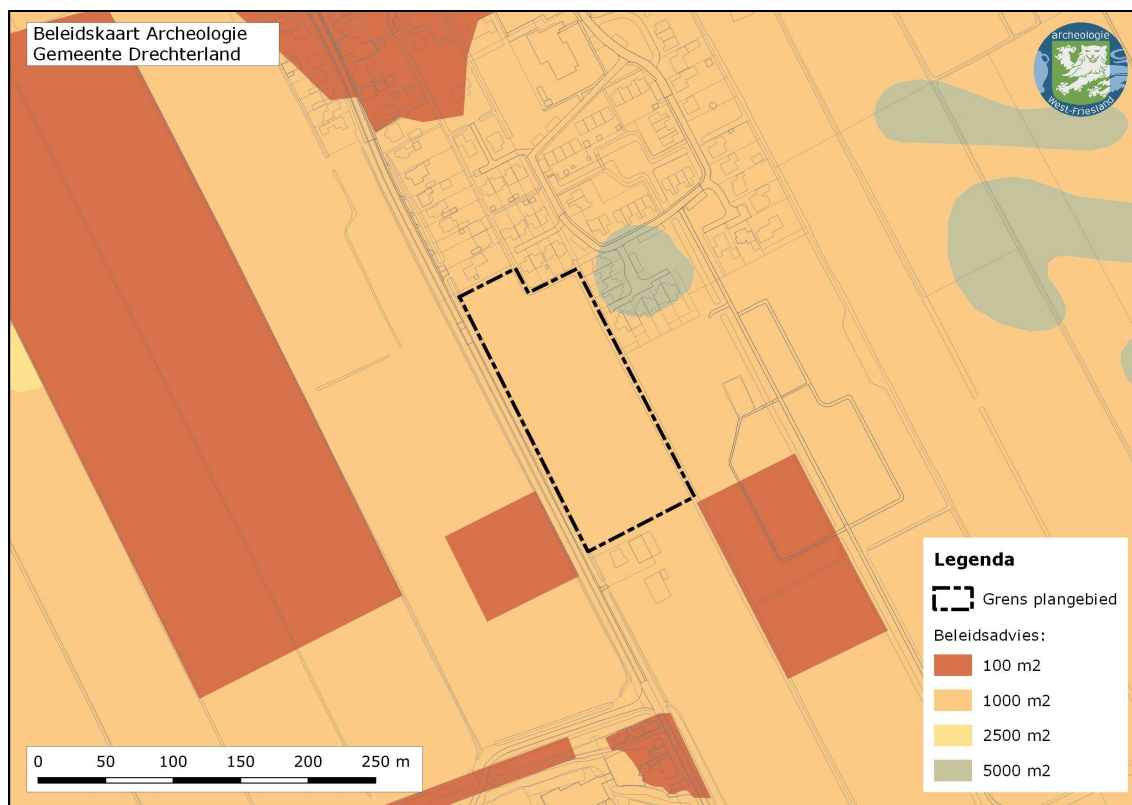
Bestemmingsplan

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Drechterland Noord 2011 (vastgesteld 18-09-2013).³ Middels het bestemmingsplan geldt binnen het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2. Hierbij geldt dat bij bodemverstorende bouwwerkzaamheden groter dan 500 m², en dieper dan 40 cm onder maaiveld, rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie.

Beleidskaart

Archeologie West-Friesland heeft voor de gemeente Drechterland een archeologische beleidskaart ontwikkeld. De beleidskaart archeologie met toelichting is op 16 december 2019 vastgesteld door de gemeenteraad.⁴ Op de beleidskaart archeologie is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone. Voor de beleidskaart zijn onder andere bodemkaarten gebruikt om de archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie nader te specificeren. De waarde en de begrenzing van de historische dorpslinten is onder andere aan de hand van verschillende historische kaarten nader gespecificeerd.

Volgens de beleidskaart archeologie van de gemeente Drechterland ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Hier is een vrijstellingsgrens van 1.000 m² aan verbonden (afb. 2).

Afbeelding 2. Ligging plangebied (zwarte stippellijn) op de Beleidskaart Archeologie van de gemeente Drechterland.

³ NL.IMRO.0498.BPDrechterlandNrd-OH01.

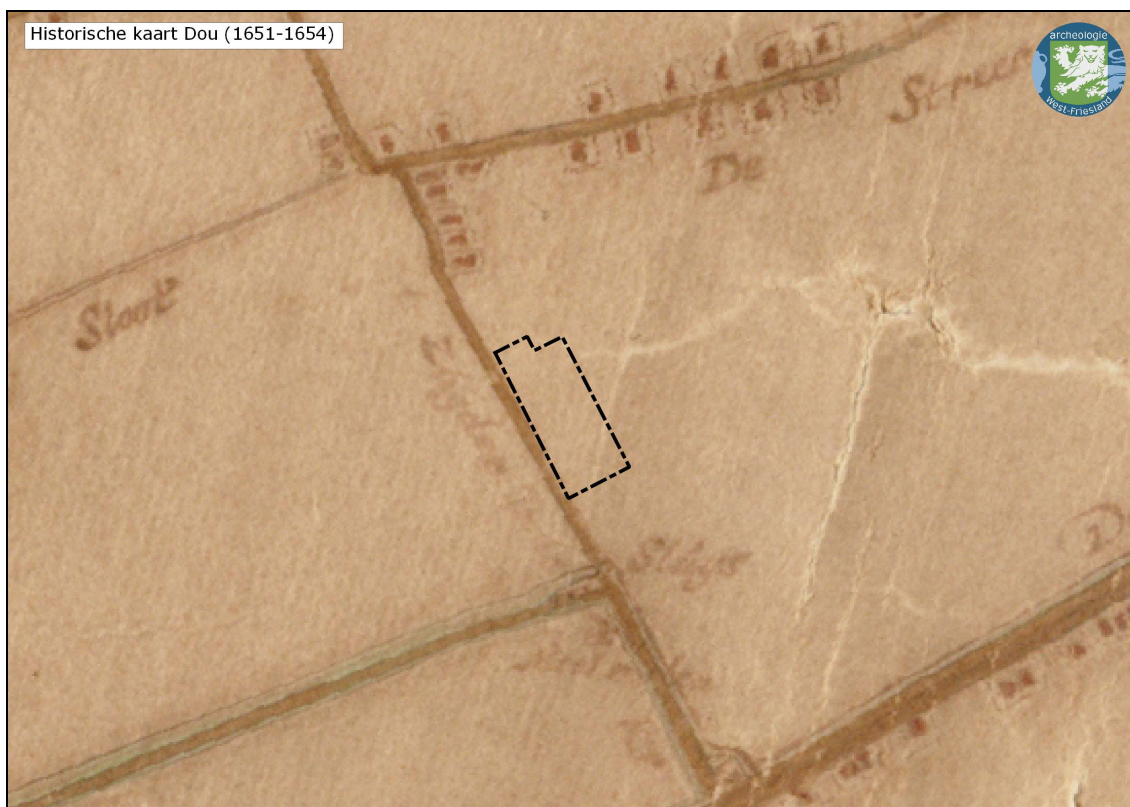
⁴ Soonius, de Groot & Bartels 2019.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt ten zuidoosten van het historisch dorpslint van Westwoud. Dit lint is een terrein van hoge archeologische waarde (AMK monumentnummer 14869, CHW code WFR360A). Westwoud is onderdeel van het oude bewoningslint de Streekweg, die van Zwaag tot en met Enkhuizen loopt. Het ontstaan van de Streekweg is een gevolg van het verlengen van de ontginningen in zuidelijke richting vanaf Medemblik, waar de ontginningen kleinschalig begonnen in de 8ste eeuw. Hierdoor zijn de nederzettingen langs het oude lint verplaatst naar hun huidige locatie langs de Streekweg. Dit gebeurde waarschijnlijk in de 12de eeuw, terwijl de nederzettingen in de periode hiervoor noordelijker lagen.⁵ Het is waarschijnlijk dat het dorp Westwoud in de 12de eeuw is ontstaan op de huidige locatie. De bebouwing van Westwoud bestond in de Middeleeuwen uit boerderijen aan weerszijden van de straat. De boerderijen werden meestal gebouwd op huisterpen.

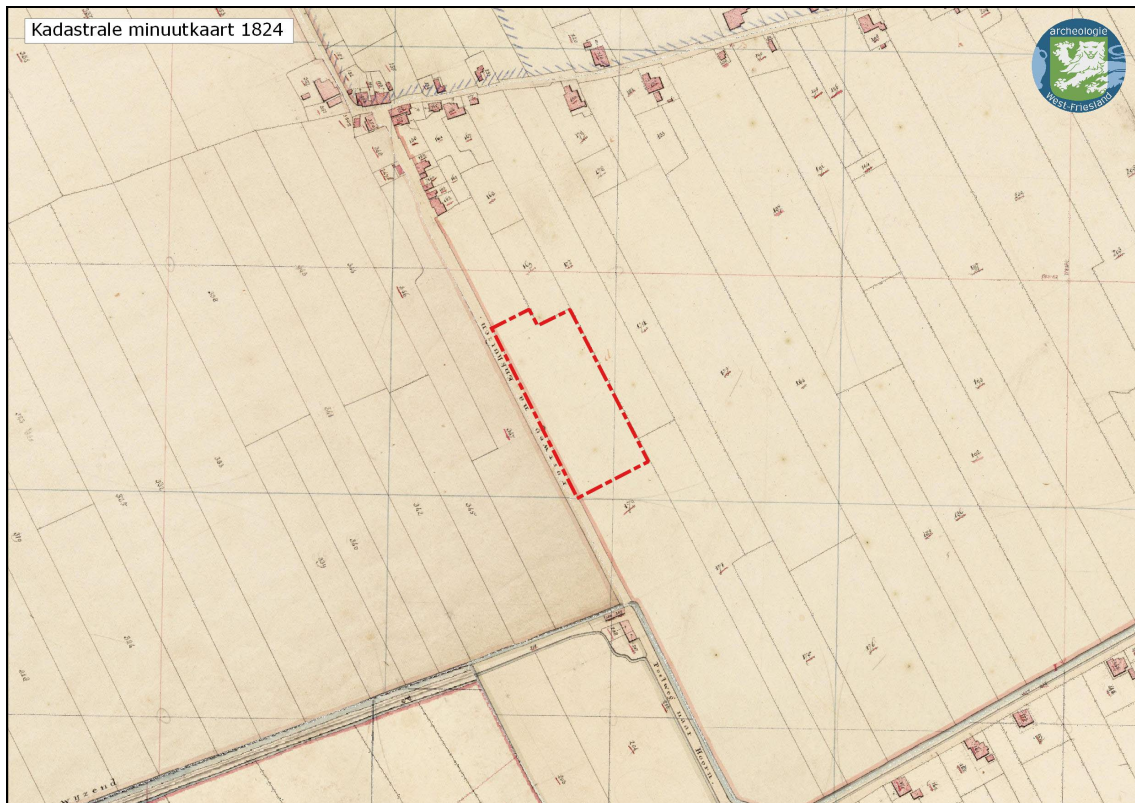
Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de historische kaart van Johannes Dou (1651-1654) is binnen het plangebied geen bebouwing aanwezig (afb. 3). Het plangebied is onbebouwd. Op de latere kadastrale minuutkaart uit 1824 is de situatie nagenoeg ongewijzigd (afb. 4).

Het plangebied bleef tot ver in de 20ste eeuw in gebruik als grasland en boomgaard (afb. 5).

Afbeelding 3. De locatie van het plangebied bij benadering (zwarte stippellijn) op de kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 (collectie Westfries Archief).

⁵ Duijn, Meijers & Schrickx 2012, 9.

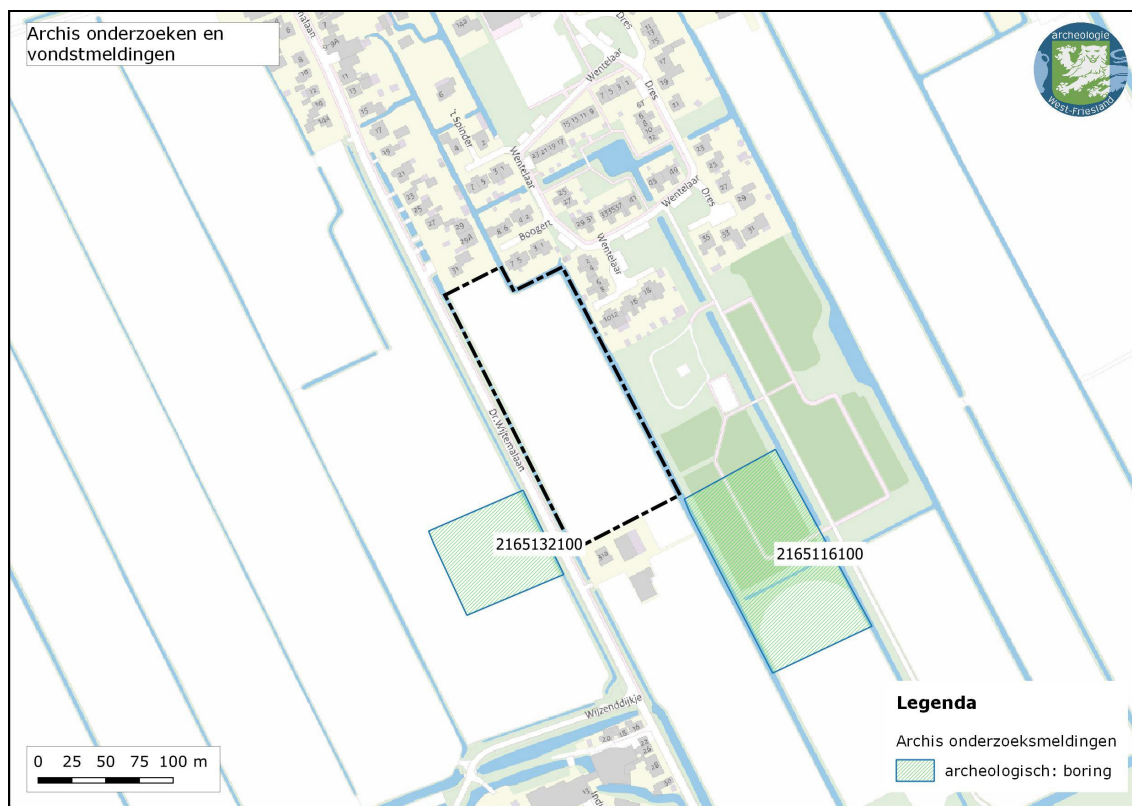

Afbeelding 4. De ligging van het plangebied (rode stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1824 (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Afbeelding 5. De ligging van het plangebied (rode stippellijn) op een topografische kaart uit 1990 (bron: TopoTijdReis).

toestemming verleend voor het uitvoeren van boringen. Op beide terreinen worden sporen van bewoning en grafheuvels uit de Bronstijd verwacht op basis van luchtfoto's. Op de beleidskaart archeologie is aan deze terreinen een hoge archeologische waarde toegekend (donkeroranje vlakken op afb. 2).

Afbeelding 7. De uitgevoerde onderzoeken en vondstmeldingen uit Archis in de nabije omgeving van het plangebied.

Luchtfotografie

In het proefschrift van W.H. de Vries-Metz zijn verticale luchtfoto's bestudeerd. Voor de ruilverkaveling Westwoud geldt dat er, door de geringe mate van bodembewerking, relatief weinig nieuwe prehistorische sporen zijn aangetoond door W.H. Metz in de periode 1974-1989.⁸ In de directe omgeving van het plangebied zijn aan de hand van verticale luchtfoto's verschillende vindplaatsen uit de Bronstijd ontdekt (afb. 8). Ten zuiden van het plangebied zijn de sporen van drie grafheuvels waargenomen op RAF-foto's uit de Tweede Wereldoorlog. Deze luchtfoto's zijn niet in bezit van Archeologie West-Friesland.

⁸ De Vries-Metz 1993: 290-291.

Afbeelding 8. Uitsnede van Kaart 5 uit het proefschrift van W.H. Metz. Het betreft een interpretatie van de prehistorische sporen op luchtfoto's, gegevens van de veldverkenning en het booronderzoek in de ruilverkaveling Westwoud. De zwarte lijnen geven de sporen weer, de zwarte sterren mogelijke grafheuvels. Binnen de rode cirkel ligt het plangebied.

5. Conclusie

Het staat in de planning om ter hoogte van het plangebied De Wouden II 51 woningen te bouwen. De oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 1,8 ha.

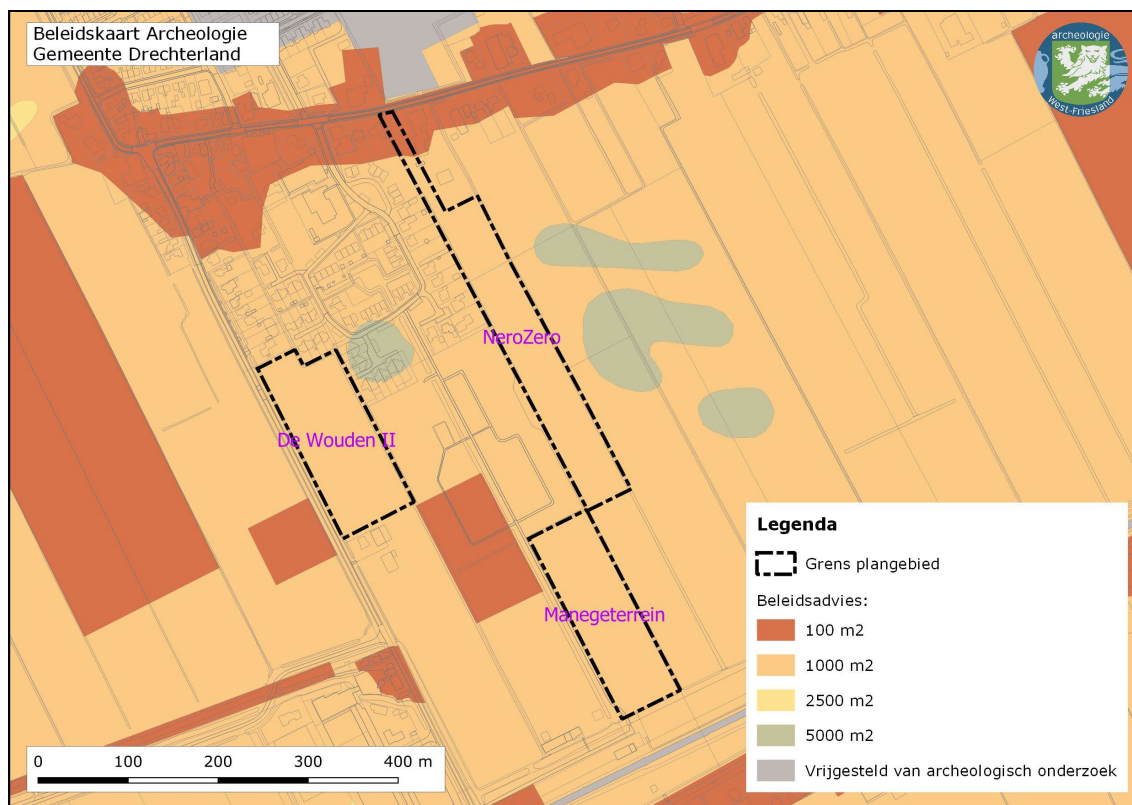
Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Drechterland Noord 2011. Middels het bestemmingsplan geldt binnen het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 1 en Waarde – Archeologie 2. Hierbij geldt dat bij bodemverstorende bouwwerkzaamheden groter dan respectievelijk 50 m² en 500 m², en dieper dan 40 cm onder maaiveld, rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie. Op de beleidskaart archeologie zijn de vrijstellingsgrenzen aangepast naar 100 en 1.000 m².

De exacte bodemingrepen zijn nog niet bekend, maar deze zullen de vrijstellingsgrenzen uit het bestemmingsplan en de beleidskaart archeologie waarschijnlijk overschrijden.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Voor het gehele plangebied geldt op basis van en archeologische en geologische bronnen een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Dit wordt ondersteund door paleogeografisch kaartmateriaal, de bodemkaart, luchtfoto's, onderzoeken en vondsten. De eventueel aanwezige vindplaatsen bevinden zich direct onder de bouwvoor.

Op basis van de ligging van de bewoningslinten op het historisch kaartmateriaal geldt voor huisplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd een lage archeologische verwachting binnen het plangebied.

Afbeelding 9. Overzicht van de voorgestelde bouwinitiatieven op de beleidskaart archeologie van de gemeente Drechterland.

6. Advies

Bestemmingsplan

Om de eventueel aanwezige archeologische waarden te beschermen kunnen dubbelbestemmingen Waarde-Archeologie worden opgenomen. Indien een nieuw bestemmings- of omgevingsplan wordt opgesteld, dient de omgang met de eventueel aanwezige archeologische waarden te worden geborgd. Geadviseerd wordt in dat geval om de vrijstellingsgrenzen uit de vastgestelde beleidskaart archeologie over te nemen in de vorm van dubbelbestemmingen Waarde-Archeologie. Indien gewenst kunnen de bijbehorende regels en de grenzen zichtbaar op afb. 2 digitaal worden aangeleverd.

Nader archeologisch onderzoek

Op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge archeologische verwachting is een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een **Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van** proefsleuven (BRL SIKB 4003). Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een **Programma van Eisen** (BRL SIKB 4001) te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

In bovenstaande quickscan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de gespecificeerde verwachting uit de quickscan te hanteren. Op basis van het proefsleuvenonderzoek wordt een waardestelling van het terrein gegeven.

Het archeologisch onderzoek dient zicht te beperken tot een aantal thema's die voortkomen uit het promotieonderzoek naar Westfriese bronstijdnederzettingen binnen het project 'Farmers of the

Coast' van de Universiteit Leiden.⁹ Om de nederzettingsorganisatie in de midden- en late Bronstijd te onderzoeken dient het onderzoek te worden gericht op huisplaatsen, erven, het nederzettingsterrein (omvang en fasering), grafstructuren en akkers.

Het Programma van Eisen (PvE) kan door Archeologie West-Friesland worden opgesteld, maar kan ook door een archeologisch bedrijf met aantoonbare ervaring betreffende bronstijdvindplaatsen in West-Friesland. De kosten voor het vervaardigen van het PvE zijn voor de initiatiefnemer en het PvE dient getoetst te worden door de adviseur van de bevoegde overheid.

Op basis van het PvE kan een offerte worden aangevraagd bij verschillende gecertificeerde archeologische instellingen of bedrijven. De kosten van het onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Op basis van bovengenoemd archeologisch onderzoek zijn in principe drie opties mogelijk:

- Het terrein wordt vrijgegeven, omdat er geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn;
- Archeologische waarden worden in de bodem veiliggesteld (behoud in situ). Indien niet dieper dan 40 cm wordt verstoord, is het mogelijk eventuele archeologische resten in situ te bewaren;
- De aanwezige archeologische waarden worden nader onderzocht door middel van een opgraving (protocol BRL SIKB 4004).

Aanbeveling

De voorgenomen ontwikkeling is onderdeel van drie door de gemeente Westwoud voorgestelde bouwinitiatieven (afb. 9). De drie voorgestelde bouwlocaties zijn:

1. De Wouden II
2. NeroZero
3. Het Manegeterrein

Voor twee van de voorgestelde bouwlocaties (NeroZero & De Wouden II) is geadviseerd om, op basis van de geplande nieuwbouw en de hoge archeologische verwachting, een archeologisch onderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren. Gezien de overeenkomstige situaties per plangebied raadt Archeologie West-Friesland aan om de op deze locaties benodigde archeologische vervolgonderzoeken te bundelen tot één onderzoek. Het uit te voeren onderzoek kan dan onder één PVE worden uitgevoerd.

Voor het plangebied Manegeterrein is op het moment van opstellen van voorliggende QuickScan nog niet duidelijk of hier ook archeologisch vervolgonderzoek benodigd is. Indien dit het geval blijkt te dan kan het desbetreffend onderzoek eveneens gebundeld worden met de onderzoeken van plangebied NeroZero en plangebied De Wouden II indien de initiatiefnemers dit wensen.

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Bles, B.J. & G. Rutten, 1972. De bodemgesteldheid van het ruilverkavelingsgebied Westwoud. *Stiboka-rapport* 863. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Duijn, D.M. & P.C. Meijers & C.P. Schrickx, 2012. De oudste stulp van West-Friesland? Het onderzoek naar een 16de-eeuwse stolpboerderij in Hoogkarspel, gemeente Drechterland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 39. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

⁹ Roessingh 2018.

Gemeente Drechterland, 2013. Toelichting Bestemmingsplan Drechterland Noord 2011 (vastgesteld 25-03-2013). NL.IMRO.0498.BPDrechterlandNrd-OH01 (www.ruimtelijkeplannen.nl)

Metz, W.H., 1993. *Luchtfoto-archeologie in oostelijk West-Friesland: mogelijkheden en resultaten van archeologische remote sensing in een verdwijnend prehistorisch cultuurlandschap*. Proefschrift, Universiteit van Amsterdam.

Molenaar, S., 2009. Actualisatie Archeologische Monumentenkaart (AMK) provincie Noord-Holland. Aanvullend bureau- en inventariserend veldonderzoek op terreinen van Archeologische Betekenis. *RAAP-Rapport 1837*. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Weesp.

Roessingh, W., 2018. *Dynamiek in beeld. Onderzoek van westfriesse nederzettingen uit de bronstijd*. Proefschrift. Sidestone Press, Leiden.

Soonius, C.M., A.S. de Groot & M.H. Bartels, 2019. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Drechterland. *West-Friese Archeologische Notities 44*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Soonius, C.M. & A. de Groot, 2023. Archeologische QuickScan - NeroZero achter dr. Nuijensstraat 22, Westwoud, gemeente Drechterland. *Adviesnummer 23099*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Veenstra, S. & C.M. Soonius, 2023. Archeologische QuickScan – Manegeterrein, Westwoud, gemeente Drechterland. *Adviesnummer 23116*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Westfries Archief

Zijverden, W.K. van, 2017. *After the deluge. A paleographic reconstruction of Bronze Age West-Frisia (2000-800 BC)*. Proefschrift. Sidestone Press, Leiden.